

ростом, з іншого, це зростання не є вагомим. Дано позитивну оцінку новій системі міжбюджетного вирівнювання, зазначивши при цьому її теперішню недовість для місцевих сільських громад, для яких вона стане реальною лише після добровільного їх об'єднання.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Гуторов О.І., д.е.н., професор, Гуторова О.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

Сучасна соціально-економічна ситуація сільських територій України характеризується проблемами, що перешкоджають їх переходу до сталого розвитку. Зокрема, досі не досягнуто дореформеного рівня виробництва в аграрному секторі, зберігається тенденція скорочення ресурсного потенціалу сільського господарства, не завершено процес формування економічно активних суб'єктів сільського бізнесу. Погіршується демографічна та екологічна ситуація, продовжується руйнування соціальної інфраструктури, знижується тривалість життя сільського населення. Саме тому концепція сталого розвитку, що об'єднує три базові частини, включаючи економічну, соціальну й екологічну складові, логічно потребує динамічного визначення ключової ланки, впливаючи на яку можливо активізувати процеси самоорганізації господарських систем.

Сьогодні такою ланкою стає саме інноваційний економічний механізм, тому що наріжною проблемою України є впорядкування різноспрямованих інтересів влади, бізнесу та громади. У свою чергу, це потребує пошуку методів гармонізації відносин між суб'єктами господарювання. Спираючись на європейський досвід, це можливо тільки за умов децентралізації системи управління з

акцентом на низовий територіальний рівень. Особливе значення такий підхід має для сільських територій, де антропогенна діяльність безпосередньо впливає на навколишнє природне середовище, значною мірою послаблюючи його здатність до відтворення, а відтак – не тільки економічну складову сталого розвитку, а й соціальну як джерело культурологічного національного відродження.

В загальній схемі поліфункціонального механізму сталого розвитку сільських територій домінуючу роль щодо впорядкування взаємодії екологічного, соціально-організаційного та інституціонально-правового механізмів забезпечення децентралізованого впливу на об'єкти управління сталим розвитком відіграє економічний механізм. У рамках визначеного концепту децентралізованого сталого розвитку сільських територій пропонується розширити структурний склад інструментів економічного механізму, згідно з яким до традиційного комплексу організаційних та нормативно-правових складових на адаптивних засадах включити фіскальну групу інструментів. Це сприятиме фінансовому забезпеченню екологічної компоненти та охоплюватиме процеси оподаткування, кредитування, субсидювання, страхування і ціноутворення.

Концепція багатофункціональності базується на тлумаченні сільського господарства як специфічної сфери економічної діяльності, що вирізняється суспільними результатами праці, оскільки у процесі сільгоспвиробництва створюються не тільки продукти харчування, корми, біопаливо, лікарська та декоративна продукція, а й суспільні блага нетоварного характеру – екологічні послуги, ландшафти, культурна спадщина тощо.

У цьому напрямі пріоритетним завданням слід визначити методологічне обґрунтування концепту сталого розвитку сільських територій із зосередженням зусиль держави та бізнесу на вирішенні нагальних економічних, соціальних й екологічних проблем села, підвищенні рівня та якості життя селян на інноваційній основі. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій залежить передусім від стану галузей, які мають

безпосереднє відношення до використання природно-ресурсного потенціалу. Таким чином, перспективи розвитку ключових галузей сільського господарства, у тому числі агропродовольчої сфери, потребують акцентування уваги на дотриманні принципів екологічно збалансованого природокористування.

Виходячи з цієї позиції концептуальна схема економічного механізму формування збалансованого природокористування в концепції забезпечення сталого розвитку сільських територій потребує виокремлення додаткового блоку організаційно-методологічного забезпечення. Він повинен спрямувати дії щодо ефективного функціонування господарюючих суб'єктів на подолання негативних тенденцій в аграрній економіці за рахунок використання систематизованого економічного механізму.

Важливим інструментом державного забезпечення збалансованого природокористування на засадах розвитку об'єднаних територіальних громад визначено вдосконалення бюджетної політики. Одним із напрямів покращення існуючої методології бюджетування є шлях установлення чіткого взаємозв'язку між витраченими ресурсами та отриманими результатами щодо задоволення інтересів громади. При цьому особливу роль відведено моніторингу, що виконує функцію інструмента відстеження впровадження відповідних програм, а також виявлення відхилень поточних показників від планових. Моніторинг варто концентрувати саме на циклічності співвідношення існуючих та потенційних проблем і його відображення в оцінці етапів реалізації програм, стимулюючи за необхідності розробку заходів щодо виправлення ситуації.

Найгострішими проблемами охорони довкілля визначено недостатнє фінансування природоохоронних заходів, основним джерелом якого є фінанси цільових фондів охорони навколишнього природного середовища, що формуються за рахунок екологічного податку та збору за його забруднення, грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства в результаті господарської та іншої діяльності.

Незважаючи на те, що фінансування відтворення та охорони природних ресурсів залежить від надходжень екологічних платежів до Державного та місцевих бюджетів, найбільші обсяги капітальних інвестицій на охорону довкілля здійснюються за рахунок власних коштів підприємств, організацій і установ. Таким чином, нарощування обсягів природоохоронних капітальних інвестицій повинно супроводжуватися диверсифікацією їх джерел, зокрема за рахунок міжнародних договорів, грантів, угод державно-приватного партнерства, банківських кредитів тощо.

З метою збільшення надходжень до місцевих бюджетів від плати за землю доцільно вдосконалити адміністрування цих платежів, завершити процес інвентаризації земель та її грошової оцінки, передбачати в договорах оренди земельних ділянок обов'язкову незалежну оцінку якості землі на початок та кінець терміну дії договору, а також забезпечити безперервний моніторинг її якісних характеристик. Одним із шляхів здійснення контролю використання земельних ділянок за призначенням визначено надання більших повноважень адміністративним комісіям при сільських радах.

Спираючись на концепт децентралізованого сталого розвитку сільських територій, який формується на засадах ефективного використання фінансів природно-ресурсного спрямування, доцільним є реалізація такої моделі саме в інноваційній площині. У змістовному аспекті модель інноваційного, екологічно спрямованого розвитку територіального простору передбачає: формування інвестиційно забезпеченого виробництва, інноваційно-орієнтованого ринку інвестицій, інноваційно-інтегрованих структур, пов'язаних власне з механізмом розвитку державно-приватного партнерства. Крім того, увагу необхідно зосередити на забезпеченні умов для збалансованості інвестиційного та фінансового ринків, створення системи сучасних механізмів впливу держави на інноваційну спрямованість сільського господарства, підвищення ролі інноваційної компоненти у процесі збереження та відтворення людського потенціалу сільських територій, пов'язаної з економізацією соціальних та екологічних відносин на засадах

використання ефекту інноваційних інвестицій, а також трансформацію базисних цільових орієнтирів розвитку господарської системи регіону в цілому.

Таким чином, формування децентралізованої моделі сталого розвитку сільських територій потребує відповідної трансформації системи цільових соціогуманітарних орієнтирів, які б дали можливість сприйняти необхідні системні перетворення на рівні громад.

МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОВНОЦІННИХ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Панухник О.В., д.е.н., професор,
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

Сільські території перебувають у процесі системного реформування, від результатів якого у значній мірі залежить подальша доля української держави. Це потребує підвищеної уваги до даного складного об'єкту політичного впливу з боку вищих органів державної влади, а також наукових установ.

Запорукою успішного соціально-економічного розвитку будь-якої території, у тому числі й сільської, є повноцінне й ефективне місцеве самоуправління, що здійснюється за умови надання відповідних повноважень і фінансування. Досвід розвинутих європейських країн показує, що основною ланкою формування ефективної держави є громада. Саме за таким підходом побудоване сьогодні європейське співтовариство. Розвиток місцевого самоврядування є наріжним каменем швидкого й успішного поступу Європейського Союзу. Оскільки наша країна проголосила себе європейською державою, то Україна повинна теж надати якомога більше можливостей для розвитку місцевого самоврядування. За